

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

ВАРІАТИВНІСТЬ КОНЦЕПТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ У СУЧАСНОМУ
МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Колективна монографія

За заг. ред. О. Г. Шостак

Київ
Талком
2020

УДК 821.09(100):159.923.2-027.542(082)
В18

Рекомендовано до друку
Вченою радою Національного авіаційного університету
(протокол № 1 від 26 лютого 2020 р.)

Рецензенти:

Шимчишин М.М. – д-р філол. наук, проф., зав. кафедри теорії та історії світової літератури ім. проф. В.І. Фесенко (Київський національний лінгвістичний університет);
Ніконова В.Г. – д-р філол. наук, проф., зав. кафедри англійської і німецької філології та перекладу ім. проф. І.В.Корунця (Київський національний лінгвістичний університет);
Яшенкова О.В. – канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Інституту філології (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Головний редактор:

О.Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

Варіативність концепту національної ідентичності у
В18 сучасному мультикультурному середовищі: кол. моногр. / за заг.
ред. О.Г. Шостак. — К.:Талком, 2020. — 247с.

ISBN 978-617-7832-26-2

Варіативність національної ідентичності – одна з найхарактерніших рис сучасного наукового дискурсу. Це поняття постає в центрі дискусійних розмірковувань авторів даної монографії. Плинність постмодерного інформаційного суспільства спонукає дослідників до осмислення національно-екзистенціальних констант сучасного суспільства.

Монографія містить наукові статті авторського колективу кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна), а також вчених із США, Франції та Турецької Республіки.

УДК 821.09(100):159.923.2-027.542(082)

ISBN 978-617-7832-26-2

© Національний авіаційний
університет, 2020

РОЗДІЛ І. НАЦІОНАЛЬНА І

**ДО ПРОБЛЕМИ
КОМУНІКАТИВНИ**

Проблема самоіден-
та активно обговорювал
традицією у суспільно
ідентичності є зверненн
людський засіб спіль
функціонуванням, розвит
Завдання кожної спільнот
передбачає, що кожний
соціально-комунікативну
перетинаючись із функці
коди і субкоди функцінал
систему, здатну обслуго
спільноти і всі сфери
найрізноманітніших галузе

Метою дослідженн
на когерентність і стійк
функціонального вибору м
Основні завдання,
- проаналізувати м
ідентичності;

- дослідити впли
національно-державного
прояв та фактори формува
поліетнічного європейсько

Методологія дослі
У XX столітті знач
мови і культури вне
Н. Хомський, Дж. Лакофф
суспільному рівнях було

Широкий розмах словникарської праці в Україні протягом років незалежності засвідчує, що українська лексикографія активно і плідно розвивається, вдосконалюються методологічні засади лексикографічної роботи, розширюється коло лексикографічно опрацьованих галузей знань. Поява нового словника будь-якого виду – це значна подія у справі книговидавання, тому, незважаючи на велику кількість словників, подальше укладання словників різного формату є перспективним напрямком роботи.

*Юлія Прищупа
Леся Конопляник*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Уявлення щодо національної ідентичності молоді як феномену, що конструюється під впливом об'єктивних умов життя або свідомо вноситься в індивідуальну чи групову свідомість різними соціальними агентами, обумовили наше звернення до концепту «аспектів ідентичностей». Йдеться про різну за своєю формою та стратегіями діяльність української молоді, яка пропонує певний зміст ідентичностей та прагне до того, щоб зазначена ідентичність була визнана як легітимна.

Множинність особистісних стратегій і залучених ресурсів створюють підставу інваріантності, множинності проєктів ідентичностей. Саме така ситуація є притаманною для української молоді, яка знаходиться у стані перманентної невизначеності свого геополітичного вибору, балансує між соціальною й культурною моделлю націєбудівництва, є ареною гострої боротьби різних ідеологій. І це, безумовно, позначається не тільки на результативності процесів формування національної ідентичності, особливо значущої, як зазначалось вище, в умовах розбудови незалежної держави, забезпечення її легітимності та стабільності, але й на тому змісті, змістовних та цінностях, що стають підставою самовизначення особистістю своєї соціальної позиції.

З перших років незалежності України питання про «зміст» ідентичностей постійно дебатуються як у публічній сфері, так і в повсякденному житті. Офіційні варіанти національної та

громадянської ідентичності, що були запропоновані різними політичними суб'єктами протягом цього періоду, сприймалися населенням України по-різному – від цілковитої підтримки до відкритого неприйняття. Складні процеси націо- та державотворення в сучасній Україні, де не існує уявлень про українську націю та національну, культурну ідентичність, що поділялись би більшістю населення, політичний плюралізм, етнокультурне розмаїття, білінгвізм, неоднозначні інтерпретації минулого, різноспрямовані геополітичні орієнтації відбиваються в змістах ідентичностей, що здійснюються різними соціальними інститутами й агентами у боротьбі за легітимацію. Звернення до концепту «національної ідентичності» обумовлено його значними евристичними можливостями для пояснення процесу формування соціальних ідентичностей населення України і студентської молоді зокрема.

У ХХІ столітті нові технології та «інформаційна революція» зближують наш світ і роблять нації, економіку та культури більш взаємозалежними [Гора, 2011 с. 112]. Процес «глобалізації» часто зображується як позитивна сила, яка об'єднує зовсім різні суспільства, інтегруючи їх у «глобальне село» та збагачуючи їх під час цього процесу. Однак глобалізація – це не лише тенденція до об'єднання світу, але й до посилення (у цивілізованих рамках) конкуренції кількох цивілізаційних проєктів, запропонованих світовими державами-лідерами.

Виникнення Європейського Союзу (ЄС) призвело до зростання інтересу до проблеми його впливу на національну ідентичність громадян держав-членів ЄС. Хоча європейська інтеграція і відрізняється від глобалізації, є деякі схожі аспекти, наприклад: збільшення можливостей спілкування та розширення сфери спілкування за межами національних кордонів, наближення якості освіти до світового рівня, підвищення її конкурентоспроможності з американською та азіатською освітніми системами тощо. На нашу думку, всі вищезазначені аспекти можуть призвести до втрати національної ідентичності.

Для України, яка обрала стратегію Європейської інтеграції в умовах глобалізації, необхідна розробка відповідних реакцій на можливості та виклики, пов'язані з інтеграційними процесами. Зокрема, зворотною стороною інтернаціоналізації освіти в Україні є активна «освітня еміграція» до Польщі, Чехії, Німеччини, США та

інших країн, що демонструє невідповідність сучасної вищої освіти в Україні очікуванням суспільства. Водночас кількість іноземців, які навчаються у закладах вищої освіти (ЗВО) України, значно менша, ніж кількість української молоді, яка навчається за кордоном.

Інтеграція України у світовий соціальний простір в епоху інтенсивних глобалізаційних процесів визначає важливість проблеми розвитку національної ідентичності молоді. Вона відіграє значну роль серед інших типів ідентичності (зокрема, родинної, особистісної, гендерної, регіональної, соціально-економічної, релігійної, політичної, етнічної, професійної), і є поєднанням етнічної та політичної ідентичностей.

На процес формування національної ідентичності впливають різноманітні за силою, напрямком та впливом фактори, такі як: соціально-економічний стан держави, державний устрій, мова спілкування, релігія, історія, культура, національні цінності та ідеали, але сила та напрямок їх дії безпосередньо залежить від оточення, в якому знаходиться молода людина [Гора, с. 98]. Навчальне середовище ЗВО відіграє життєво важливу роль у процесах соціалізації молоді людини, під впливом якої вона перебуває протягом усього періоду навчання, а отже, протягом всього періоду інтенсивного становлення ідентичності.

В умовах глобалізації зв'язок людини з національною спільнотою слабшає. Проте цей зв'язок забезпечує, з одного боку, почуття безпеки особистості, а з іншого – передає історичну пам'ять та культурні традиції. Таким чином, одним із пріоритетів розвитку українського суспільства є формування національної ідентичності його молоді, особливо студентів.

Необхідність вирішення цього важливого завдання спрямовує сучасних дослідників психолого-педагогічних наук на всебічне вивчення особливостей розробки ефективних програм формування національної ідентичності молоді.

Мета дослідження – визначити ключові аспекти національної ідентичності української молоді, підкреслити їх вплив на свідомість української молоді, визначити ефективний педагогічний вплив на процес розвитку національної ідентичності української молоді та використовувати її як матеріал для ціннісного переосмислення та адаптації до вищої освіти України.

Явище національної ідентичності як складової соціальної реальності почало привертати увагу лінгвістів зовсім недавно, з кінця ХХ століття. Національна ідентичність є об'єктом вивчення соціальної психології, етнопсихології та етносоціології. Цей широкий спектр наукових галузей пояснюється тим, що, з одного боку, національна ідентичність є результатом суспільних відносин, а з іншого, це поняття належить до сфери сприйняття та оцінки представників інших етнічних груп, залучених до процесів пізнання людини.

Для розуміння національної ідентичності розглядаємо передусім поняття «ідентичність», його інтерпретацію з позицій різних суспільних наук та наукових парадигм, зв'язок стану ідентифікаційних процесів з процесами соціальної трансформації, інтеграції суспільства, соціокультурних змін.

Праці науковців, таких як В. Бакіров, О. Гора, О. Гудзенко, К. Іващенко, А. Джаваді, С. Хантінгтон, Н. Козлов, М. Коржевські, С. Макеєв, О. Мусейзов, С. Оксамітна, Ю. Пачковський, Д. Піонтковська, Л. Сокурянська, В. Степаненко, В. Тарасенко, Н. Черниш, М. Шульга, А. Сміт та ін., присвячені різним аспектам проблеми національної ідентичності. На думку А. Джаваді, національна ідентичність – це особливий випадок колективної ідентичності, який означає не об'єктивний зв'язок, побудований людьми, а соціальне спільне та єдине знання у вигляді офіційно переважного уявлення про себе в певній нації, що передається через певний заклад [Хантінгтон 1996, с. 113].

Науковець А. Сміт розглядає такі елементи національної ідентичності: спільна історична територія чи розуміння батьківщини, спільні міфи та історичні спогади, спільна масова громадська культура, система прав та обов'язків для всіх людей та спільна економіка [Сміт, с. 196]. С. Хантінгтон визначив чотири основні фактори формування національної ідентичності: структура вірувань, національна спадщина, культурне схожість та расова єдність [Хантінгтон, 1996].

Але, незважаючи на це, стан вивчення національної ідентичності молоді як окремої проблеми та як явища, завдяки якому можна дослідити та оцінити різні аспекти суспільного життя української молоді, не відповідає сучасним потребам. Тому є потреба у подальшому розвитку теорії ідентичності та практичних

завдань регулювання соціальних процесів у сучасному українському суспільстві.

2.1.2. Українська молодь як соціальна група.

Українська молодь – це цікавий об'єкт спостережень, що підтверджується кількома причинами. Перш за все, сучасна молодь не має досвіду приналежності та вірності іншій територіально-політичній та культурно-символічній системі, тому молоді люди розглядають суверенітет України, як об'єктивну реальність, на відміну від поколінь їхніх батьків та бабусь і дідусів, для яких його онтологічний статус дещо інший. За цих обставин молодь більше піддається процесам та діям щодо становлення національної ідентичності. Свідомість студентської молоді, на яку ще не вплинули певні організаційні (корпоративні) культури, відкрита до нових інформаційних тенденцій та до різних культурних впливів, і цей вплив є цікавим сприйняттям власне процесів соціокультурного та символічного просторів.

Всім молодим людям притаманна здатність приєднуватись до нових життєвих інтересів та практик. Ось чому молодь мобільна в отриманні ідентичності. Більшість молоді в Україні – це студенти. Студенство, як соціальна група, має такі особливості:

а) це найчисленніша та найосвіченіша соціальна група сучасного суспільства;

б) це мобільна соціальна група інформаційного, навчального та творчого змісту;

в) це перспективний соціальний ресурс для розвитку України як цивілізованої європейської країни;

г) це диференційована громада через різний соціальний фон її представників, їхні політичні та ідеологічні вподобання, субкультурні відмінності (як загальні молодіжні субкультури, так і унікальні студентські субкультури (наприклад, студенти певної спеціальності; певного університету; студенти, які живуть у гуртожитку тощо).

Актуальність проблеми становлення національної ідентичності молоді викликає великий інтерес з боку науковців. Зокрема національну ідентичність студентської молоді, шляхи її формування та проблеми розглядали у своїх наукових працях О. Абрамчук, І.Бех, А. Гафіатуліна, О. Гевко, О. Гора, В. Дзюба,

К. Журба, О. Кондур, Д. Піонтковська, О. Ряшко, О. Титар, Г. Філіпчук, О. Шевченко, І. Шкільна та інші.

Студентський вік має вирішальне значення для формування особистісної ідентичності та сприятливий до розвитку своєї національної ідентичності. Як і національна ідентичність в цілому, національна ідентичність молоді включає три основні компоненти: когнітивний (пізнавальний), афективний (емоційно-оціночний) та конативний (поведінковий).

Когнітивний (пізнавальний) компонент який включає їхнє знання про націю, її територію, звичаї, традиції, історію та приєднання себе до цієї нації. Так на думку О. Шевченко, національна ідентичність розглядається як результат процесу ідентифікації особи з нацією, національною спільнотою (Шевченко, 2003). Процес формування національної ідентичності має такі складові:

1) прийняття специфічних елементів національної ідентичності, таких як вірування, цінності, очікування, які створюють національну ідентичність як колективну;

2) розвиток орієнтації в нації як такої; та 3) самовизначення себе як члена цієї нації [Терещенко, 2010].

Афективний (емоційно-оціночний) компонент включає суб'єктивну актуальність національної ідентичності, ступінь прихильності до національної ідентичності та відображається у соціальних почуттях, таких як національна гордість або національний сором, національна провина, національна самооцінка або національна самоповага чи неповага.

Конативний (поведінковий) компонент характеризується використанням рідної мови та інтеграцією студентів у національну культуру та суспільне життя.

Зосереджуючись на формуванні національної ідентичності, вважаємо за потрібне проаналізувати його головні аспекти. Перший аспект, що визначає ідентичність нації – є ціннісні орієнтації сучасного суспільства. Цінності – життєві елементи в усіх культурах і усвідомлення цих орієнтацій може сприйматися як істотна частина інтелектуальної компетентності. Значення цінностей також дуже важливо для індивідуальної ідентичності, і її формування відбувається в цей період життя. Однією з найбільш важливих загальних цілей в сучасному світі є пошук миру і безпеки у

поєднанні із загальним добробутом. Цінності можуть бути важливою областю, де потрібно шукати відповіді з культурної і транснаціональної точки зору. Тому, ми вважаємо, що цінності тісно пов'язані як з думками, так і з емоціями і створюють основу дій (як хороших, так і поганих). Численні соціологічні дослідження показують, що системотворчими складовими ціннісних орієнтацій є як інтеграційні, так і дезінтеграційні процеси, що відбуваються в нашому суспільстві.

У нашому дослідженні ми спираємось на визначення ціннісних орієнтацій як на «систематично пов'язані ціннісні поняття, що дійсно визначають вчинки і дії людей, виявляються та ввідображаються у практичній поведінці, визначаючи якісну особливість життєдіяльності особистості, її спосіб життя» [Бакіров, 2010].

На наш погляд, цінності здоров'я та сім'ї відіграють перше місце і це може бути пов'язано, з одного боку, з погіршенням здоров'я сучасної української молоді, про що свідчать як результати соціологічних досліджень, так і офіційна медична статистика, з іншого – з більш глибоким усвідомленням його значущості для успішної життєдіяльності. Підвищення значущості такої цінності, як сім'я, також обумовлюється щонайменше двома причинами. Перша з них – це усвідомлення сучасною людиною, в тому числі молодого, о сьогодні можна довіряти, а, отже, почувати себе у відносній безпеці тільки серед найближчих тобі людей – членів твоєї родини. Друга причина – це суттєві ускладнення (як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру), що виникають у молоді, яка прагне створити сім'ю. Маються на увазі проблеми пошуку шлюбного партнера, з одного боку, матеріальні труднощі, з іншого. Це призводить до того, що сім'я, незважаючи на найвищі оцінки її значущості, все більшою мірою стає, так би мовити, «відстроченою» цінністю.

У межах фокусованих групових інтерв'ю, «відстроченість» створення сім'ї знайшла ще декілька пояснень. Серед них прагнення до професійної кар'єри, яке притаманне не тільки і не стільки чоловікам, скільки жінкам (сім'я може стати на заваді у цього прагнення), та бажання «насолодитися свободою якомога довше», на що перш за все вказують молоді чоловіки.

На наш погляд, більш висока позиція в ієрархії ціннісних орієнтацій наших респондентів такої гуманістичної цінності, як «гарні стосунки з оточуючими людьми», може пояснюватися тим, що студентська молодь відчуває певний дефіцит таких стосунків, що потребує більш детального аналізу, зокрема у контексті проблем формування сприятливого морально-психологічного клімату у вузівському середовищі. Світова економічна криза, яка не обминула й Україну, спричинила певне посилення «матеріалістичності» ціннісного дискурсу студентства [Пачковский, 2009].

Отже, названі нами цінності (сім'я, здоров'я, матеріальний достаток, екологічна безпека) лідирують у ціннісній ієрархії всіх вікових груп населення, залишаючи далеко позаду такі цінності, як політика, служіння суспільству і тощо. Це свідчить про те, що домінантою масової ціннісної свідомості стає влаштованість приватного життя, сімейне благополуччя. Поза сумнівом, що досягнення такого добробуту має розглядатися як основне завдання державної соціальної політики, а ідея блага кожного громадянина України може і повинна стати важливою частиною загальнонаціональної ідеї ідентичності.

Отже, як бачимо, що б не відбувалося в нашому суспільстві, об'єднують його завжди одні й ті ж цінності: на них базувалась його історія протягом ХХ сторіччя, на тих же цінностях вона базується сьогодні – на початку ХХІ. Проте, звичайно, час не стоїть на місці. Суспільство змінюється, і ми змінюємося разом з ним. На зміну колективістським цінностям приходять цінності приватного життя. Глобалізація змушує рухатися світ у напрямку пошуків найбільш прийнятних для сучасної цивілізації толерантних практик, соціологічне вивчення яких дозволить оптимізувати національні взаємодії в напрямку їх гуманізації.

2.2.2. Толерантність.

Проблема толерантності вперше виникла у західній цивілізації саме на релігійному рівні, а релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам, які були досягнуті у вільному суспільстві.

Іноді вважають, що немає нічого складнішого, ніж бути терпимим щодо людей, які дотримуються інших релігійних переконань. Епоха Просвітництва ХУІІІ в., яку часто наділяють духом толерантності, породила дуже небезпечний яacobinський

фанатизм раціоналістичного типу. Єдиним видатним представником толерантності в ту епоху був Вольтер. Йому приписують вислів: "Я не згоден з тим, що ви говорите, але пожертвую своїм життям, захищаючи ваше право висловлювати власну думку", – афоризм, в якому виражена класична теорія толерантності. Погляди Вольтера склалися, коли він спостерігав за подіями в Англії, де в ХУІІ ст. в умовах релігійного плюралізму і релігійної толерантності був досягнутий громадянський мир і встановилася загальна атмосфера милосердя.

Фактично будь-яке переконання – релігійне, політичне чи культурне – може призвести до нетерпимості, якщо не залишається жодного сумніву в непогрішності ідей, в які ми віримо, і в хибності тих поглядів, які нами оскаржуються.

Толерантність у відношенні молоді, яка відрізняється своїм переконанням і звичками, вимагає розуміння того, що істина не може бути простою, що вона багатолика, і що існують інші погляди, здатні пролити світло на ту чи іншу її сторону. Здатність осягати різноманітні аспекти істини або усвідомлювати обмеженість істин, в які ми сьогодні віримо, з'являється завдяки раціональному і терплячому аналізу труднощів, з якими стикається будь-яке пізнання.

Толерантність є найважливішою умовою знаходження компромісів, подолання конфліктів. Нетерпимість веде людство до братської могили, тому проблема толерантності сьогодні досягла міжнародного сенсу. Толерантність як тип індивідуального і суспільного ставлення до соціальних і культурних відмінностей, як терпимість до чужих думок, вірувань і форм поведінки можна розглядати в якості одного з фундаментальних ознак цивілізованості, рівня національної культури української молоді.

Незважаючи на видимість загальної згоди в необхідності культивування толерантності, в сучасному світі йдуть глибинні процеси, що підривають міжнародне співробітництво, породжують гострі міжетнічні та міжцивілізаційні конфлікти. У чому причина посилення нетерпимості, і чи є шлях подолання або пом'якшення протиріч? Не даючи відповідь на ці питання, важко розраховувати на вироблення адекватного стратегічного мислення, що дозволяє визначати орієнтири довгострокової державної (соціальної, культурної, освітньої тощо) політики. Цим пояснюється необхідність

нового осмислення проблеми толерантності та визначення контурів її вирішення стосовно сучасного етапу розвитку суспільства.

Емоційно декларований принцип толерантності сьогодні нерідко зводиться лише до порушення співчуття до людей іншої етнічної, релігійної приналежності або до виявлення невідповідності тих чи інших загально визнаних прав людини. Такий емпіричний підхід веде до змішання нетолерантності з різними видами дискримінації.

Толерантність вимагає бачення суспільного життя як позитивного цілого. Розуміння цього цілого і є об'єктивна підстава справжньої толерантності.

Історичне зростання людської ідентичності має власну основу толерантності. Толерантність – це якість дозволяти іншим висловлювати власну думку чи діяти так, як їм подобається, навіть якщо ви не згодні з цією думкою чи не схвалюєте її. Толерантність стає реальністю завдяки встановленню стабільних, безперешкодних та різноманітних комунікацій, метою яких є поширення взаєморозуміння між людьми та визнання певних прав. Тому, толерантність стає необхідною компетентністю сучасної молодої людини, набуття якої в першу чергу можливо через освіту. Саме навчальний заклад займає значне місце у формуванні толерантного соціального простору, оскільки формує переконання та знання про роль толерантності в суспільному житті [Коржевський 2005, с. 243].

Сьогодні толерантність як цінність, норма і принцип діяльності стає життєво важливим елементом національної ідентичності, що визначає моделі міжособистісних та міжгрупових взаємодій у багатокультурному світі, що глобалізується. Згідно з нашим дослідженням, українські студенти, незважаючи на існуючі відмінності в групі, схожі на соціальну спільноту, члени якої ідентифікують себе переважно на культурних засадах і не відчують недоліків, які б унеможливили консолідацію та реалізацію спільних потреб та інтересів, зокрема, толерантність стає необхідною умовою існування в сучасному світі з його мультикультуралізмом та плюралізмом думок і вчинків.

На нашу думку, толерантне ставлення студентів сприяє відкритості вищих навчальних закладів до спілкування, концентрації зусиль на духовній складовій освіти та вихованні студентів, пропаганді піднесення думок, бажань та благородної мотивації дій.

Включення особистості до толерантної соціальної мережі (в умовах здобуття вищої освіти) стає ключовим фактором формування їхньої толерантної соціальної поведінки. Толерантна особистість – цінність для будь-якого суспільства, хоча виховання такої людини вимагає часу, зусиль та волі.

Підсумовуючи попередні дослідження та досвід психологів, соціологів та філологів які вивчають прояви толерантності на індивідуальному рівні, ми визначили такі характеристики толерантної людини:

- готовність визнати наявність різних думок та сприймати думку інших людей, вміння робити цивілізований компроміс;
- зусилля особистості щодо координації своєї точки зору на проблемі на засадах справедливості, права та прав людини на свій розсуд;
- розв'язування єдиних стандартів;
- навички вирішувати протиріччя відкрито, конструктивно та позитивно;
- збереження почуття гармонії;
- здатність бути конкурентоспроможними без обмеження їхньої етичної природи;
- здійснення дій за позитивного сценарію;
- не індефікувати образ ворога;
- протистояння будь-яким проявам ксенофобії;
- відсутність розподілу суспільства на переможців та переможених.

Комунікативна технологія розвитку толерантності в сучасному університеті може розглядатися як соціальний діалог між учасниками університетського життя. Соціальний діалог – це проблемне спілкування; тому студенти повинні усвідомлювати як проблеми університету, так і проблеми в суспільстві в цілому та окремих галузях, а також пріоритети освітньої політики, які переслідуються владою у напрямку розвитку толерантності.

Саме тому в епоху глобалізації надзвичайно актуально, щоб українська молодь розуміла необхідність збереження національної ідентичності, без чого просто не можливо її нормальне психологічне самопочуття. Лише людина, що має позитивну національну ідентичність, здатна до культурної толерантності, до життя в сучасному, все більш глобалізованому світі. Саме

толерантність, що означає повагу, прийняття і правильне розуміння всієї багатоманітності культур, форм самовираження і прояву людської індивідуальності, робить можливим досягнення миру. Вона охоплює цінності, погляди й типи поведінки, які відображають і надихають на соціальну взаємодію та співробітництво на основі принципів свободи, справедливості й солідарності, які заперечують насильство й спрямовані на подолання конфліктів через усунення їхніх причин, з тим, щоб розв'язати проблеми за допомогою діалогу й переговорів, і які гарантують можливість повною мірою користуватися всіма правами і засобами, щоб брати участь у процесі розвитку свого суспільства.

Ми розглядаємо здобуту національну ідентичність як успіх людини. Фактори життєвого успіху є ідентифікаторами ціннісно-нормативного портрету, а також вони відображають та класифікують повсякденні життєві практики сучасних української молоді.

Бути успішним – значить досягти бажаних бачень і запланованих цілей. Крім того, успіх може бути певним соціальним статусом, що описує процвітаючу людину, яка також могла б отримати славу своїм сприятливим результатом. Словник Коллінза описує успіх так: «... досягнення чогось, що ви намагалися зробити» та «досягнення високої позиції в певній галузі, наприклад в бізнесі чи політиці» [словник Коллінза].

Концептуально життєвий успіх вписаний у логічний зв'язок «життєві шанси – життєві стратегії» і виступає ідеальним типом загальної ідеї молоді про успішну життєву самореалізацію. Поєднання факторів відтворює своєрідну «формулу життєвого успіху», яка спрямовує повсякденні практики учнів, розкриває систему цінностей, моральних установок, цільових орієнтацій тощо.

У межах нашого дослідження культивування набутої національної ідентичності є успішність людини. Чинники життєвого успіху виступають ідентифікаторами ціннісно-нормативного портрету, а також відображають і ранжують повсякденні життєві практики сучасного українського студентства.

Концептуально життєвий успіх «вписаний» у логічну зв'язку «життєві шанси – життєві стратегії» і виступає «ідеальним типом» сукупного уявлення молоді про успішну життєву самореалізацію. Сукупність факторів відтворює своєрідну «формулу життєвого успіху», яка задає спрямованість повсякденним практикам

студентства, розкриває систему цінностей, моральних позицій, цільових орієнтацій тощо.

Згідно з даними дослідження, результати якого знаходяться у центрі нашої уваги, найбільш значущим чинником життєвого успіху, на думку студентства, є «власний інтелект, здібності». Досліджуючи сприйняття молоддю ролі сучасної освіти в процесі конструювання життєвого успіху, О.Гудзенко зазначає розбіжності стратегій поколінь, зокрема підкреслює, що: «радянська людина не могла уявити собі можливість працювати поза своєю спеціальністю, а тим більше розглядати це як адаптацію до існуючих умов.

У сучасності ж освіта виступає лише символом соціального престижу, причому професії часто не відповідають отриманій спеціальності, і друга (а іноді й третя) вища освіта стає необхідною умовою на ринку праці» [Гудзенко,2010]. Автор пояснює це, поперше, процесом запозичення моделей успіху західного зразку, подруге, відсутністю певної етики успіху.

Можемо додати до цього переліку ще й фактор погіршення якості сучасної освіти як наслідок її масового характеру, що фіксують деякі дослідники. Якісні розвідки Л. Сокурянської свідчать про те, що «освіта сприймається студентською молоддю як засіб соціальної мобільності, однак цінується і як можливість „стати обізнаною людиною”» [Сокурлянська, 2006], тобто має прояв одночасне сприйняття освіти і як термінальної, і як інструментальної цінності, що говорить про ціннісну амбівалентність свідомості українського студентства.

Таким чином, за останні роки сучасне студентство, маніфестуючи самовідданість у досягненні поставлених цілей, потенційно налаштоване на порушення моральних і правових норм задля їх реалізації. «Розквіту» цієї тенденції сприяли як особливості (макро)контекстів політичної нестабільності в країні, економічна криза, зниження рівня життя населення, так і деякі зміни моральних орієнтирів і позицій молоді на мікрорівні.

Відзначимо, що актуалізована сучасним західно-європейським дискурсом стратегія досягнення у свідомості сучасного українського студентства має скоріше декларативний і номінальний характер, що підтверджує динаміка показників значущих чинників життєвого успіху.

Аналіз чинників конструювання громадянської та інших видів соціальної ідентичності дозволив нам намалювати своєрідний соціокультурний портрет сучасного українського студентства. При цьому особливу увагу ми звернули на такі характеристики студентської молоді, як її ціннісні орієнтації, моральні преференції, культурний капітал, уявлення про чинники життєвого успіху, еміграційні настрої, академічна мобільність тощо.

Досліджуючи ціннісне поле сучасного українського студентства, ми перш за все дійшли висновку щодо диференціації його ціннісної свідомості. Здійснене нами дослідження підтвердило гіпотезу про подальший розвиток модернізації та постмодернізації цінностей і ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Аналіз динаміки термінальних цінностей українського студентства засвідчив підвищення напруженості громадянських, цінностей, що свідчить про певне зростання громадянського забарвлення ціннісної свідомості майбутніх фахівців. При цьому для тих респондентів, які повною мірою відчують себе громадянами України, притаманні орієнтації на традиціоналістські термінальні та інструментальні цінності. Проте кластеризація отриманої нами інформації виявила, що результативність ідентифікаційних практик залежить не стільки від орієнтації індивіда на ті чи інші цінності, скільки від рівня їхньої зреалізованості, втілення у повсякденне життя особистості. А отже, не вербальна поведінка, декларація своїх ціннісних преференцій, а реальні соціальні практики пересічної людини як актуалізація та реалізація цих цінностей можуть забезпечити більш високий рівень її громадянської ідентичності.

Що стосується системи моральних цінностей українського студентства, то в цілому вони залишаються в межах традиційної ціннісно-нормативної системи. Процеси індивідуалізації лише частково торкнулися моральної свідомості студентства, оскільки орієнтації на інших людей, урахування їхніх інтересів тощо посідають високе місце в системі цінностей студентської молоді. Виявлені нами тенденції свідчать про зміщення «центру тяжіння» моральних орієнтацій студентства в напрямку індивідуально-сімейних цінностей; про меншу заідеологізованість, а тому й більшу толерантність студентської молоді. Важливою детермінантою її моральних позицій є рівень релігійної самоідентичності та залученості до релігійного життя, які сприяють більш толерантному

ставленню до інших людей, налаштованості на співробітництво з ними, позитивному та шанобливому ставленню до нашої країни і держави, їхніх символів та культури.

Освіта розглядається одночасно як педагогічний процес; як результат засвоєння особистістю системи знань, умінь, навичок, які дозволяють особистості реалізовувати свою культуру та бути повноцінним членом суспільства; соціальний феномен у сукупності соціальних характеристик (вид соціальних відносин, соціальна система, соціальна організація, соціальний процес, соціокультурний інститут зі специфічними функціями, які одночасно забезпечують збереження, відтворення, зміну і розвиток структури суспільства).

Освітнє середовище вищого навчального закладу є детермінантою розвитку становлення особистості у період здобування нею фахової освіти у ВНЗ. Якісним можна вважати освітнє середовище в тому випадку, коли воно спроможне забезпечувати всім суб'єктам освітнього процесу можливості для задоволення національно-культурних потреб, особистісного розвитку, саморозвитку. Умови освітнього середовища мають стати ресурсом формування національної ідентичності молоді та джерелом розвитку української нації.

Якісно здійснювати процес управління освітнім середовищем вищого навчального закладу можливо за умови розуміння його домінантних функцій. Означення «освітнє» показує, що мова йде не просто про середовище, а саме освітнє. Відтак, його домінантною функцією є освітня, але ця функція є поліаспектною. На нашу думку, домінантними функціями освітнього середовища, зважаючи на його цільове призначення є: освітньо-професійна, освітньо-соціалізаційна, освітньо-культурна.

Цільове призначення вищої освіти сьогодні в Україні – це надання широкого переліку знань, умінь, компетентностей, які дозволять людині успішно працювати за фахом (освітньо-професійна функція). Проте, коло повноважень вищої освіти не може обмежуватись тільки долученням людини до майбутнього фаху. В ідеалі, людина з вищою освітою – це самодостатня духовно-моральна особистість, яка засвоїла складний тезаурус культури та культуротворчих навичок, що необхідні людині для розвитку та самореалізації, та активно ними обслуговується у всіх життєвих вимірах (освітньо-культурна функція). Ми далекі від ідеалізації

особистостей здобувачів вищої освіти у нашій країні в сучасних умовах. Полеміка про якість освіти загострила увагу на студентстві, яке, м'яко кажучи, не дуже серйозно ставиться до навчання, просто відбуває час у вищому навчальному закладі. Ми поділяємо думку тих учасників дискусії, які вважають, що, якщо навіть молода людина пасивно залучена до освітнього процесу в умовах вищого навчального закладу, її перебування у колі однолітків, що навчаються, спілкування з освіченими викладачами, сприяє продовженню процесів соціалізації та акультурації на більш високому рівні, ніж це було в школі та сім'ї, або «тусовочному» середовищі. Відтак, на освітнє середовище покладається ще одна функція – націєтворча.

Як ми вже зауважували вище, на процес формування національної ідентичності молоді впливають такі фактори: соціальна та економічна ситуація в країні, мова спілкування, релігія, національні цінності та ідеали, історія, культура тощо. Але їх сила й орієнтація безпосередньо залежить від середовища, де знаходиться молода людина. Більшість українських та зарубіжних дослідників [Алтуган, 2015; Нога, 2011], погодилися з тим, що освітнє середовище вищого навчального закладу відіграє найбільшу роль у процесах соціалізації молодої людини, оскільки студент знаходиться під його впливом у період навчання, а, отже, весь період інтенсивного формування ідентичностей.

Оскільки рівень формування національної ідентичності є невід'ємною частиною всебічного розвитку учнів, роль освітнього середовища в процесі його формування є надзвичайно важливою. Беручи до уваги той факт, що на сьогодні рівень формування національної ідентичності молоді не завжди відповідає вимогам, ми робимо висновок, що існує нагальна потреба у розвитку освітньої системи, яка, з одного боку, готувала б висококваліфікованих кадрів спеціаліст у певній галузі, але з іншого боку – виховувати соціально активну, національно налаштовану людину.

Ми розглядаємо термін «освітнє середовище вищого навчального закладу» як «сукупність духовних та матеріальних умов його функціонування, які забезпечують саморозвиток людини, реалізацію творчого потенціалу її особистості». Навчальне середовище служить функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, що мають між собою тісні різноманітні групові

зв'язки, і їх можна розглядати як модель соціального та культурного простору, якщо відбулося формування особистості.

Студенти як соціальна група переносять історію соціального світу у формі академічних знань та перспективи їх розвитку як потенціал реалізації цих знань на практиці. Основна роль фундаментальних знань, закладена академічною освітою, формує культурне ядро, в якому зібрана вся культурна пам'ять суспільства, соціологічна проекція якої – це система ідеалів та цінностей народу. Національний компонент у змісті професійної підготовки відіграє важливу роль у процесі формування національної ідентичності.

Представлений змістом навчального матеріалу національний компонент є потужним фактором національної ідентифікації учнів, оскільки спрямований, насамперед, на підвищення рівня пізнавальної складової національної ідентичності. Її акцентуація стає можливою завдяки усвідомленню суб'єктами освітнього середовища національної компетентності як складової професійної компетентності, що сприяє формуванню загальної та професійної культури особистості та їх засвоєнню загальнолюдських та національних цінностей.

На думку О. Гора, виконання націєтворчої функції освітнього середовища можливо лише за таких умов:

- 1) підготовки молоді до відтворення та представлення культури у професійній діяльності та побуті;
- 2) розвитку у студентів здібностей до виявлення та інтерналізації національних цінностей;
- 3) емоційного забарвлення оцінки соціально значимих подій, символів та артефактів;
- 4) цілеспрямованого використання знань, умінь, навичок та національних налаштувань у практичній діяльності [Гора, 2011].

Процеси формування особистісних характеристик студента відбуваються за умови реалізації цих можливостей. Оскільки національна культура, що є основною складовою процесу формування національної ідентичності студентів, їхніх ціннісних орієнтацій та емоційного ставлення до навколишнього середовища, – це запорука їхньої активної участі у суспільно-політичному житті суспільства, а використанні знань, умінь та навичок у практичній діяльності – шлях до професіоналізму.

Важливим фактором, який впливає на процеси формування соціальної позиції студентства, є спрямованість освітнього середовища та такі його характеристики: відкритість та динамічність, активна взаємодія з різними громадськими об'єднаннями, соціальними організаціями, що надає додаткові можливості для навчання; наявні умови для вільного спілкування в групі, між викладачами та студентами. Це сприятиме формуванню у молоді позитивної національної ідентичності.

Моделюючи освітнє середовище, необхідно враховувати його вплив на його учасників у соціальному середовищі. Такий вплив не завжди є позитивним. Однак, формування національної ідентичності в освітньому середовищі має здійснюватися під постійним педагогічним впливом для її корекції та оптимізації.

Якщо освітнє середовище буде спрямоване на послідовний вплив викладача на емоційно-чуттєві, ціннісно значимі сфери особистості (шляхом поетапного аналізу ефективності процесу та корекції спільних дій), то відбуватиметься перетворення пізнавальних показників (знань) в афективні (емоційні), що, в свою чергу, об'єднує обидві групи показників у поведінково-діяльнісну (конативну) стратегію особистості. І результатом цього буде позитивна національна ідентичність студента.

Оскільки молоді потрібно відчувати приналежність до чогось, вони потребують можливості формувати стверджуючі та здорові стосунки з однолітками, тому завдання викладача полягає у визнанні важливості стосунків та дружби студентів з однолітками та наданні можливості для позитивних взаємодій з однолітками [Келоф, 2008]. Цього можна досягти, розробивши спільну навчальну діяльність студентів для їхньої продуктивної взаємодії з однолітками. Викладачі також планують заходи, які залучають студентів до дискусій або дебатів в академічному середовищі, та заходи, що імітують соціальні ситуації за допомогою ролевих ігор або симуляцій [Келоф, 2008].

Більше того, можна організувати цілий ряд соціальних заходів за межами аудиторії, щоб стимулювати розвиток національної ідентичності молоді. Наприклад, викладачі факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету намагаються сприяти формуванню ідентичності студентів, залучаючи їх до участі у культурних заходах, таких як:

колективне святкування національних пам'ятних дат (зокрема, Дня незалежності, Дня національного прапора, Дня мови, Дня вишиванки у формі флешмобів, співів, танців тощо); екскурсії до пам'ятних місць, історико-культурних заповідників; літературно-мистецькі презентації; проекти; тематичні дослідження тощо.

Одже, слід зазначити, що у зв'язку із регіональними, ідейно-політичними, мовними, соціальними, економічними та іншими «розколами» українського суспільства і українською молоддю зокрема, національна ідентичність «загальноукраїнського масштабу» перебуває на початкових етапах формування та кристалізації, адже поки що не існує тієї єдності у думках та діях серед молодих людей, яка є умовою консолідації суспільства у єдину культурну націю.

Глобалізаційні процеси впливають на світові культури і призводять до зміни характеру відносин між молоддю та їхнім почуттям ідентичності. Студентський вік є сприйнятливим та оптимальним для розвитку національної ідентичності, тому питання розвитку національної ідентичності української молоді (що складається з когнітивного, афективного та конативного компонентів) має сьогодні велике значення. Тому, серед основних аспектів національної ідентичності молоді ми виділили та проаналізували ціннісну орієнтацію, моральні вподобання, толерантність, життєвий успіх, академічну мобільність та інші. Формуванню толерантності сприяє досвід національних відносин. Таким чином, ми помітили, що ті студенти, які підтримують багатосторонні відносини, більш соціально активні, поінформовані та мають ширший доступ до засобів спілкування. Результати дослідження також показали, що для сучасного студента немає принципової цінності, завдяки якій досягнуто успіху, насправді немає етики успіху, а остання оцінюється сама собою. Зважаючи на це, можна стверджувати, що ідентифікаційні пошуки української молоді спрямовані на винахід оптимальної формули для досягнення життєвого успіху, щоб побудувати особистість успішної людини. Важливо, щоб українська молодь домоглась цієї ідентичності вдома, яка, гарантуючи право на освіту, повинна сприяти соціальній, професійній та особистісній самореалізації.

За цих умов їх громадянська ідентичність набуде емоційно-ціннісного значення та патріотичного забарвлення. Становлення національної ідентичності молоді у вищій школі має здійснюватися

під педагогічним впливом для її корекції та оптимізації, і це реалізується за певних умов. Якщо освітнє середовище буде спрямоване на послідовний вплив вчителя на емоційно-ціннісну сферу, то це забезпечить перетворення пізнавальних показників у афективні, що, у свою чергу, об'єднає обидві групи показників у поведінково-діяльнісну (конативну) стратегію особистості тобто, результатом стане позитивна національна ідентичність молоді людини.

Наталія Глушаниця

МОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

«...в мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання... І поки живе мова – житиме й народ як національність» *Іван Огієнко*

Мова є потужним засобом соціалізації особистості, а відтак вона відіграє визначальну роль у формуванні національної ідентичності. Мовна система віддзеркалює те, що є найважливішим для будь-якої нації, її культури, історії, звичаїв та традицій. Мовна політика, у свою чергу, відображає соціальні чи політичні зміни в країні та світі. Тому, не варто недооцінювати значимість коректного вирішення гуманітарних питань (мови, культури, освіти, науки) оскільки це може спричинити ослаблення та руйнацію держави, переконливим доказом чого слугує історичний досвід багатьох країн світу. Мовна ідентичність є вагомим засобом самовизначення й самоідентифікації особистості. Саме цей аспект і визначає актуальність теми дослідження.

Питання взаємозв'язку мови та національної ідентичності стає предметом наукового пошуку вітчизняних та зарубіжних науковців [Джозеф, 2005, с. 11; Хобсбаум, 2005, с.10; Андерсон, 2001]. Вивчення ролі мови у формуванні національної культури є предметом дослідження низки науковців: Р. Вечірко, Д. Гринчишина, А. Капелюшного, О. Сербенської, З. Терлак, Н. Шип, Г. Кисіль; роль мови у формуванні особистості висвітлюють А. Бурячок, І. Ющук, В. Лизанчук, В. Радчук, М. Томенко та інші

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. Національна ідентичність і мова в українській діаспорі // Сучасність. – 1999. – № 3. – С. 128-140 .
2. Азарова Л. Є. (2018). Мова як визначальний чинник ідентичності української нації. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Вип. 292: 24-32.
3. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон. – К. «Критика», 2001. – 271 с.
4. Андрійчук О. Україна – Європа: тести на сумісність. – К.: Смолоскип, 2007.
5. Апенко Е.М. Литературная критика /Е.М.Апенко // История литературы США. Т.III. Литература середины XIX в. (поздний романтизм). – М.: Наследие, 2000. – С. 557-577.
6. Апресян Ю. Д. Английские синонимы и синонимический словарь / Ю. Д. Апресян // Англо-русский синонимический словарь. – М. : Наука, 1979. – С. 500–543.
7. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография / Юрий Дереникович Апресян // Избранные труды. – М. : 1995. – Т. 2. – С. 47–52.
8. Апресян Ю. Д. Лексикографическая концепция НБАРСа / Ю. Д. Апресян // Новый большой англо-русский словарь. – М. : Русский язык. – 1993. – Т. 1. – С. 6–17.
9. Апресян Ю. Д. Толковый словарь нового типа как основа серии словарей / Ю. Д. Апресян // Современное состояние и тенденции развития отечественной лексикографии. – М. : Русский язык, 1988. – С. 14–16.
10. Архипенко Л. М. Національна ідентичність як чинник духовного захисту особистості / Л. М. Архипенко // Психологічна безпека та адаптація особистості : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 7–8.11.2007 р. м.Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 133–144.
11. Базова В. «Міфема лосося як носій індіанської сингулярності в контексті оповідання Шермана Алексіє «Найкрутіший індіанець у світі» / В.Базова // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – Вип.35. – К.: 2017. – С.49-54.

12. Бакіров В. С. Вища школа України : на шляху до європейських стандартів / В. С. Бакіров // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Х. : НУА, 2010. – С. 37-47.
13. Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры / Р. Барт. – М., 2003. – С. 270.
14. Березнікова Н.І. Відображення національної ідентичності американських індіанців в сучасних резерваціях індіанським письменником Шерманом Алексієм / Н.І.Березнікова // Національна ідентичність в мові та культурі: зб. наук. праць / ред. А.Г.Гудманян, О.Г.Шостак. – К.: Талком, 2017. – С.117-120.
15. Берков В. П. Вопросы двуязычной лексикографии : автореф. дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / В. П. Берков. – Л., 1971. – 30 с.
16. Берков В. П. Двуязычная лексикография / Валерий Павлович Берков. – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 1996. – 248 с.
17. Берков В. П. Слово в двуязычном словаре / Валерий Павлович Берков. – Таллинн : Валгус, 1977. – 276 с.
18. Бех, І. Д., Журба, К. О. (2017). Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності у загальноосвітніх навчальних закладах. Гірська школа українських Карпат, 16, 24-33.
19. Бобилевич Гражина. Китч как конфликт ценностей (на примере портретов дочери кисти Александра Максовича Шилова) / Гражина Бобилевич // Revitalizace Hodnot: Umeni a LiteraturaII. Ed. J.Dohnal. – Brno, 2015 – С.115-120.
20. Бойніцька О.С. Англійський історіографічний роман кінця ХХ – початку ХХІ ст.: філософія жанру. Монографія / О.С.Бойніцька. – К.: Видавець Карпенко В. М., 2016. – 324 с.
21. Бронуэн М., Рингхэм Ф. Словарь семиотики / М. Бронуэн, Ф. Рингхэм. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 256 с.
22. Брэнд М. Наемник /Макс Брэнд [електронний ресурс]. – М.:Центрополиграф, 1998. - Режим доступу <https://www.e-reading.club/book.php.book=8742>
23. Бурстин Д. Американцы: Национальный опыт: Пер. с англ. Авт. послеслов. Шестаков В.П.; Коммент. Балдицина П.В. – М.: Изд. группа «Прогресс» - «Литера», 1993. – 624с.

24. Ващенко А.В. Фронтір / А.В. Ващенко // История литературы США / [Ред. кол. Я.Н. Засурский, М.М. Коренева, Е.А. Стеценко]. – М. : «Наследие», 1999. – Том II : Литература эпохи романтизма / [Ред. кол. 2-го тома :А.М. Зверев, М.В. Тлостанова]. – С. 349–375.
25. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Наука, 1977 – С. 118–161.
26. Висоцька Н.О. Єдність множинного. Американська література кінця ХХ – початку ХХІ століть у контексті культурного плюралізму / Н.О.Висоцька. – К.: КНЛУ, 2010. – 456 с.
27. Висоцька Н.О. Конституювання ідентичності в полікультурному просторі як об'єкт теоретичної рефлексії / Н.О.Висоцька // Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. – К.: Стилос, 2003. – С.21-31.
28. Гак В. Г. Проблема создания универсального словаря / В. Г. Гак // Национальная специфика языка и её отражение в нормативном словаре. – М. : Русский язык, 1986. – С. 119–125.
29. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи : Методологічні аспекти / А. Гальчинський. – К. : Либідь, 2006. – С. 240–267.
30. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии / Александр Сергеевич Герд. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 69 с.
31. Головащук С. І. Перекладні словники і принципи їх укладання : на лексичному матеріалі російської та української мов / Сергій Іванович Головащук. – К. : Наукова думка, 1976. – 247 с.
32. Гомілко О. Феномен тілесності: дис. ... докт. філософ. наук: спец. 09.00.04 «Філософська антропологія, філософія культури»/ О.Гомілко. – К., 2007. – 438с.
33. Гора О. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів / О.Гора // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 8(1). – С. 97–101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2011_8%281%29_21.
34. Городный Л. И. Становление английской синонимической лексикографии (словари синонимов в XVIII–XIX вв.) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Л. И. Городный. – Л., 1981. – С. 17–20.

35. Греймас А., Фонтаний Ж. Семиотика страстей: От состояния вещей к состоянию души / А.Греймас, Ж.Фонтаний. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 336 с.
36. Грох М. Консенсусное объяснение формирования наций // Вопросы философии, Москва, 2011, № 01, стр. 27-36.
37. Гудзенко О.З. Міжпоколінські відмінності уявлень про фактори досягнення життєвого успіху / О.З. Гудзенко // Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – 2010. – № 1. – С. 106–113.
38. Гудков Л. Абортивная модернизация / Л. Гудков. – М. : Рос. полит. энциклопедия, 2011. – С. 13–14. 5 Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя Е. Гіденс. – К. : АЛЬТЕРПРЕС, 2004. – С. 15–16.
39. Гундорова Т. Кітч і Література. Травестії. /Т.Гундорова.– Факт, 2008. –284 с.
40. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы ее описания / Петр Никитич Денисов. – М.: Русский язык, 1993. – 245 с.
41. Денисов П. Н. Основные проблемы теории лексикографии / Петр Никитич Денисов. – М. : Русский язык, 1976. – 207 с.
42. Денисов П. Н. Практика, история и теория лексикографии в их единстве и взаимообусловленности / П. Н. Денисов // Проблемы учебной лексикографии и обучение лексике. – М. : Русский язык, 1978. – С. 25–33.
43. Донскіс Л. Збентежена ідентичність і сучасний світ / Леонідас Донскіс: (пер. З англ. О.Буценко). – К.:Факт, 2010. – 311 с.
44. Дубичинский В.В. Искусство создания словарей. Конспекты по лексикографии / Владимир Владимирович Дубичинский. – Харьков : ХГПУ, 1994. – С. 18–23.
45. Жлуктенко Ю. Українська мова на лінгвістичній карті Канади // Київ : Наук. думка, 1990. – 176 с.
46. Заблоцький В.В. Мовна політика в Україні: стан та напрями оптимізації : автореф. дис. канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)» / В.В. Заблоцький. – Х., 2007. – 16 с.
47. Казакевич, О. (2017). Роль мови у формуванні національної ідентичності (Role of language in the national identity format). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія», (Вип. 18), - с. 77-79.

48. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М., 2004. – 477 с.
49. Кларк, Уолтер Ван Тилберт. Случай у брода / Уолтер Ван Тилберт Кларк. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-reading.club/chapter.php/133275/36/Prizraki_bizonov._Amerikanske_pis_ateli_o_Dal'nem_Zapade.html
50. Колісниченко А. В. Міфопоетика творчості Гарта Крейна: дис. канд. філол. наук: 10. 01. 04 / Колісниченко Анна Віталіївна; М-во освіти і науки України, Нац. Дніпровський ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпро, 2017. – 174 с.
51. Колісниченко А. В. Першостихії як засіб гармонізації художнього простору поеми Гарта Крейна «Міст» / А. В. Колісниченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія: Філологія, 2016 – Вип. 22. – С. 70-72.
52. Корабльова Н.С. Багатовимірність рольової реальності: ролі і маски – лик і личина / Надія Степанівна Корабльова- Харків: ХНУ, 2000.- 288с.
53. Коренева М.М. Литература XVIII в. Введение /М.М.Коренева // История литературы США. Т.І. Литература колониального периода и эпохи Войны за независимость XVII-XVIII в. – М.: Наследие, 1997. – С. 329-349.
54. Кременецькі компаративні студії : [науковий часопис / ред.: Чик Д.Ч., Пасічник О.В.]. -- 2016. -- Вип. VI. Т. I.-- С. 307-317.
55. КрючковаТ.Б. Языковая политикан реальность [Текст] /Т.Б. Крючкова // Вопросы филологии. — 2010. — №1 (34). — С. 30-39.
56. Кудашев И.С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики / Игорь Сергеевич Кудашев. – Helsinki : Helsinki University, 2007. – 445 с. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 16. № 1. 2013.
57. Кун М. А. Легенди і міфи Стародавньої Греції / М. А. Кун. – К., 2013. – 229 с.
58. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України : навч. посіб. / О.М. Куць. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Карамзіна, 2004. – 275 с.
59. Ламур, Луис. Как был покорен Запад / Луис Ламур. [електронний ресурс]. – М.:Центрополиграф, 1994. - Режим доступу http://loveread.ec/view_global.php?id=6214

60. Логан Джек. Железный мустанг / Джек Логан [электронный ресурс]. – Режим доступа - <https://libking.ru/books/adv-/adv-western/439780-dzhek-logan-zheleznyu-mustang.html>
61. Лотман Ю. Театральный язык и живопись (К проблеме иконической риторики) / Ю.Лотман // Статьи по семиотике культуры и искусства. – Санкт-Петербург, Гуманитарное агентство «Академический проект», 2002. – 551 с.
62. Макмуртри Лэрри. Одинокий голубь / Лэрри Макмуртри. [электронный ресурс]. – Режим доступа <https://www.e-reading.club/book.php?book=99588>
63. Марчук Ю. Н. Действующие системы машинного перевода и автоматические словари / Ю. Н. Марчук // Машинный перевод и автоматизация информационных процессов : [сб. ст.]. – М. : Наука, 1979. – Вып. 3. – 70 с.
64. Маслова В. Когнитивная лингвистика: учеб. пособие / В.Маслова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Минск: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
65. Медвідь Ф. Взаємозв'язок національної і релігійної ідеї в контексті релігійно-духовного життя України / Ф. Медвідь // Вісник УАДУ. – 2003. – № 1. – С. 364.
66. Мифы индейцев Южной и Северной Америки. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.lib.ru
67. Михед Т.В. Пуриганська традиція і література Американського Ренесансу: 1830-1860 / Т.В.Михед. – К.: Знання України, 2006. – 344 с.
68. Морковкин В. В. Типология типологических словарей / В. В. Морковкин // *Vocabulum et vocabularium*. – Харьков : Изд-во Харьковского ун-та, 1994. – Вып. 1 – С. 13–23.
69. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії / Артем Амвросійович Москаленко. – К. : Державне учбово-педагогічне в-во “Радянська школа”, 1961. – 164 с.
70. Нации и национализм / Б. Андерсон, О. Бауэр, М. Хрох и др; Пер с англ. и нем. Л. Е. Переяславцевой, М. С. Панина, М. Б. Гнедовского — М.: Практикс, 2002. — 416 с.
71. О.Шостак Опозиція «Свій-Чужий» у сприйнятті національної ідентичності корінних жителів Північної Америки/ О.Г.Шостак// Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2017. -- №1 (25). – С.137-143.

72. Овсяннико-Куликовский Д. Н. Психология национальности / Д. Н. Овсяннико-Куликовский. – СПб., 1922. – 188 с
73. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. – Львів: “Фенікс”, 1995. – 46 с.
74. Ожегов С. И. Лексикология. Лексикография. Культура речи / Сергей Иванович Ожегов. – М. : Высшая школа, 1974. – 352 с.
75. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія / Леонід Сидорович Паламарчук. – К. : Наукова думка 1978. – 201 с.
76. Паунд Эзра. Стихотворения и избранные Santos / Эзра Паунд. – М.: СПб, 2003. – 887 с.
77. Пачковский Ю. Ціннісно-професійний контекст світоглядних орієнтацій студентської молоді (досвід українсько-польського соціологічного дослідження) / Ю. Пачковский // Український соціологічний журнал. – 2009. – № 1-2. – С. 79–94.
78. Полюга Л. Проблеми української лексикографії в освітанському процесі / Л. Полюга // Українська мова в освіті : [матеріали Всеукр. наук. конф. “Українська мова в освіті”]. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – С. 141–153.
79. Рибалко М.-М. Функціонування танго-дискурсу в сучасних англійських фільмах / М.-М.Рибалко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво національного університету «Острозька академія». – Вип. 30. – 2012. – С. 309—312.
80. Роттердамський Еразм. Похвала глупоті. Домашні бесіди / Еразм Роттердамський. — К.: Основи, 1993. — 319 с.
81. Серякова І. Магія невербальної комунікації. Навч. посібник / І.Серякова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – 95 с.
82. Сімонок, В. П. (2016). Запозичена лексика в українській мовній картині світу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація, (2), 96-102.
83. Слово і час. – 2009. №11. – С. 68-74.
84. Сокурская Л. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода / Л. Сокурская : монографія. – Харьков : Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 2006. – 576 с.
85. Соломоник А. парадигма семиотики: Очерки по общей семиотике / А. Соломоник. – М.: Издательство ЛКИ, 2011. – 336 с.
86. Ставицька Л. Український жаргон: Словник. – К., 2005. – 496 с.

87. Стукалин Ю.В. «Первая энциклопедия Дикого Запада – от А до Z»: Яуза, Эксмо; Москва; 2014. – С. 259.
88. Тараненко О. О. Новий словник української мови (Концепція та принципи укладання словника) / Олександр Онисимович Тараненко. – К. : [б. в.]; Кам'янець-Подільський : [б. в.], 1996. – 172с.
89. Терентьев Ф. Самюэль Хантингтон. Кто мы? Вызовы американской идентич-
90. Терещенко К.В. Національна ідентичність як складова системи соціальної ідентичності особистості / К.В. Терещенко // Вісник післядипломної освіти. – 2010. – Вип. 1(2). – С. 392–399. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2010_1%282%29_47.
91. Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: порівняльний аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Є.В. Ткаченко. – Х., 2009. – 19 с.
92. Фишман Д. Сегодняшние споры между примордиалистами и конструктивистами : связь между языком и этничностью с точки зрения ученых и повседневной жизни / Джошуа Фишман // Логос. – № 4 (49). – 2005. – С. 132–140.
93. Фокс Норман. Злые земли / Норман Фокс. [электронный ресурс]. – Режим доступу <https://www.e-reading.club/book.php?book=60264>
94. Харицька С.В. Гендерні мовні маркери у лінгвістиці політичного дискурсу / С Харицька // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – К.: Університет «Україна», 2018. – Вип. 37. – С. 90–94.
95. Харченко Л. Міфотворчість як дієвий чинник суспільно-політичного життя / Л. Харченко // Вісник Львівського університету. – Серія «Філософські науки». – Вип.5. – Львів, 2003. – С. 199-207.
96. Хобсбаум, Э. Р. И. К. (2005). Все ли языки равны? Язык, культура и национальная идентичность. логос, (4), 49.
97. Чередник, Ю. (2010). Мовне планування як складова державної мовної політики: теоретико-методологічний аспект. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dums/2010_1/10cymtma.pdf.

98. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія/ Б.С.Черкес. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. - 268с.
99. Шевченко О.В. Формування національної ідентичності як компонента Я-образу особистості / О.В. Шевченко // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. – К., 2003. – С. 409–420.
100. Шерман Алекси. Коренные народы Черепашьего острова, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://indigenous.jimdo.com>
101. Шостак О. «Иронический китч как способ выявления национальной идентичности» / О.Шостак //Revitalize Hotnot: Umeni a LiteraturaII. Ed. J.Dohnal. – Vrnо, 2015 – С.255-263.
102. Шостак О. «Опозиція «Свій – Чужий» у сприйнятті національної ідентичності корінних жителів Північної Америка/О.Шостак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (25). – К.: НАУ, 2017. – С.137-143.
103. Шостак О. «Постмодерний кітч як шлях до вияву національної ідентичності у творчості Джералда Візенора» / О.Шостак //Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – Вип.34. – К.: 2016. – С.244-257.
104. Шостак О. Втілення ідеї всеєдності у романі «Сади в дюнах» Леслі Мармон Сілко/ О.Шостак// Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб.наук.праць. – К.: Університет «Україна», 2013. – Вип.28. – С.295-311.
105. Шостак О. Вчення про священне коло як шлях до подолання національного травматичного синдрому у творчості американських та канадських письменників індіанського походження/ О.Шостак// Сучасні літературознавчі студії. Літературний дискурс: транс культурні виміри: зб.наук.праць. – К.:Вид. центр КНЛУ,2015. – С.613-623.
106. Шостак О. Г. Життя як подолання больового синдрому у романах американських письменників корінного походження / О. Г. Шостак // Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація: Збірник наукових праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. – К.: Талком, 2016. – С. 74-84.

107. Шостак О. Г. Идеологема національної свідомості у творчості письменників індіанського походження / О. Г. Шостак // Літературознавчі студії. – Вип. 19, Ч. 2. – К., 2007 – С. 251-259
108. Шостак О. Гендерна ідентичність корінних жителів Північної Америки/ О.Шостак// Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур: матеріали X міжнародної наукової конференції. (Острог, 18–19 травня 2017 року). – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. – Вип. 19. – С.34-51.
109. Шостак О. Кохання як імперський захват (на прикладі романів Н.Скотта Момадея «Дім створений із світанку» та «Трьохденний шлях» Джозефа Бойдена) / О.Шостак// Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб.наук.праць. – К.: Університет «Україна», 2015. – Вип.32. – С.201-217.
110. Шостак О.Г. Просторова ідентичність Черокі у романі Діани Глансі «Відштовхуючи ведмеда. Роман про стежину сліз» / О. Шостак/ Національна ідентичність в мові та культурі: зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. – К. : Талком, 2018. – С.68–71.
111. Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии / Лев Владимирович Щерба // Избранные работы по языкознанию и фонетике. – Л. : Наука, 1958. – 182 с.
112. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Лев Владимирович Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 428 с.
113. Элиаде М. Аспекты мифа / М. Элиаде / [Перевод В. Большаков]. – М.: «Инвест ППП», 1995 – 236 с.
114. Altugan, A.S. (2015). The Relationship between Cultural Identity and Learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 186, p. 1159-1162. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.161>
115. Broker, Ignatia. *Night Flying Woman. An Ojibway Narrative* / Ignatia Broker. – St.Paul: Borealis Books, 1983. – 135 p.
116. “How to become a producer in Hollywood?” (“Kak stat’ produserom v Gollivude: Vypusknitsa MGU Ol’ga Lesnova s uspekhom rabotaet v sviataia sviatykh amerikanskoj kinoindustrii), *Russkie v Amerike*, выпуск 3, 2016, pp. 62-65.
117. Alexie Sherman. *The Toughest Indian in the World*. Grove Press, 2000.

118. Alexie Sherman "Smoke Signals" A Screenplay/ Sherman Alexie. – New York: Hyperion, 1998. – 179 p.
119. Alexie Sherman "The Lone Ranger and Tonto FistFight in heaven"/ Sherman Alexie. – New York: Harper Perennial, 1994. – 223 p.
120. Alexie Sherman. Interview "The Gardian"/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
121. Ammon U. Language conflicts in the European Union [Text] / U. Ammon // International Journal of Applied Linguistics. — 2006. — Vol. 16. — No. 3. — P.319-338.
122. Bakmand B. National language planning, why (not)? / B.Bakmand // Intercultural Communication. Berlin / New-York : Mouton de Gruyter, 2000 – April. – issue 3. – P.404 – 1 634. – Access mode : www.immi.se/intercultural.
123. Barbour S. Language and Nationalism in Europe. Oxford University Press, 2000. P. 83. Burke P. // URL: <http://terrain.revues.org/3142> (дата обращения: 10.02.2012).
124. Belin, Esther G. From the Belly of My Beauty. University of Arizona Press, 1999.
125. Bercovitch, S. Preface / Sacvan Bercovitch // Reconstructing American Literary History / Ed. S. Bercovitch. – Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press, 1986. – P.VII-X.
126. Bercovitch, S. The Problem of Ideology in American Literary History / Sacvan Bercovitch // New Literary History. – # 12, 1986. – P. 635-664.
127. Bercovitch, S. The Rites of Assent: Transformations in the Symbolic Construction of America / Sacvan Bercovitch. – N.Y. & L.: Routledge, 1993. – 432 p.
128. Bland, Jared. Joseph Boyden Tackles Native Torture, Colonial Amnesia and Ongoing Racism [Электронный ресурс] :// The Globe and Mail , 26 March, 2017 Режим доступа: <https://www.theglobeandmail.com/arts/books-and-media/joseph-boyden-tackles-native-torture-colonial-amnesia-and-ongoing-racism/article14308176/>
129. Boyden, Joseph. The Orenda. – Toronto: Penguin, 2014. – 490 p.
130. Bruyneel, Kevin. The Third Space of Sovereignty. The Postcolonial Politics of U.S.-Indigenous Relations. – Minneapolis-London: University of Minnesota Press, 2007. – 319p.

131. Burstyn D. Amerykantsy: Natsyonal'nyj opyt: Per. s anhl. Avt. posleslov. Shestakov V.P.; Komment. Baldytsyna P.V. – M.: Yzd. hruppa «Prohress» - «Lytera», 1993. – 624s.
132. Chovancova K. Tolérance (des différences), purisme et politique linguistique en Slovaquie et en France // URL: http://www.sens-public.org/IMG/pdf/SensPublic_DossierEurope_MZazrivcova.pdf (дата об-ращення: 02.02.2012).
133. Collins dictionary (n.d). Retrieved from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/success>
134. Crane H. Complete Poems and Selected Letters and Prose of Hart Crane / Hart Crane. – New York: Garden City, 1966. – xvii, 302 p.
135. Crane H. The collected poems of Hart Crane. / Hart Crane // Edited with an introduction by Waldo Frank. – New York: Liveright publishing corporation, 1933. – xxxiv, 179 p., ill.
136. D’Haen, Th. How Many Canons Do We Need? World Literature, National Literature, European Literature / Theo D’Haen // The Canonical Debate Today: Crossing Disciplinary and Cultural Boundaries / Ed. by L.Papadima, D. Damrosch, T. D’Haen. – Amsterdam, N.Y. : Rodopi, 2011. – P.19 - 37.
137. De Swaan A. The language predicament of the EU since the enlargements // Sociolinguistica. 2007, № 21.
138. Elliott, E. Those Irrepressible Puritans: Canon War Survivors / Emory Elliott // Пуританська традиція в літературі США. – К.: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 2004. – С. 17-35.
139. Emerson, Gloria. At the Hem of the Lowest Clouds: Meditations on Navajo Landscapes. School of American Research Press, 2003.
140. Encyclopedia of Contemporary Literary Theory. Approaches, Scholars, Terms / gen. ed. Irena Makaryk. – Toronto: University of Toronto Press, 1994. – 656 p.
141. Erman Akilli – Federico Donelli, “Reinvention of Turkish Foreign Policy in Latin America: The Cuba Case”, Insight Turkey, Vol. 18, No. 2, (Ankara: SETA, 2016), pp. 161-181.
142. Erman AKILLI, (ed.) Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar, Nobel Yayınları, 1st Edition, Ankara, Turkey, 2016. (a)
143. Erman AKILLI, Türkiye’de Devlet Kimliği ve Dış Politika, Nobel Yayınları, 2nd Edition, Ankara, Turkey, 2016. (b)
144. Foran, Charles. Joseph Boyden mines Canada’s bloody past for surprising spirituality Racism [Електронний ресурс] :// The Globe and

- Mail , 26 March, 2017 Режим доступа:
<https://www.theglobeandmail.com/arts/books-and-media/book-reviews/joseph-boyden-mines-canadas-bloody-past-for-surprising-spirituality/article14169831/>
145. Gomez, Adrian. "Daughter's Documentary Celebrates Momaday's Life." The Albuquerque Journal. "Life in New Mexico." Sunday October 15, 2017. 5
- Momaday, N. Scott. *Again the Far Morning: New and Selected Poems*. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2011.
- In *the Bear's House*. N.Y. : St. Martin's Griffin, 1999.
- The Man Made of Words: Essays, Stories, Passages*. N.Y. : St. Martin's Griffin, 1997.
146. Momaday, N. Scott and Yuri Vaella *Meditations After the Bear Feast: The Poetic Dialogues of N. Scott Momaday and Yuri Vaella*. Alexander Vaschenko and Claude Clayton Smith, eds. Brunswick, Maine: Shanti Arts Publishing, 2016.
147. Gordon, Andrea. Joseph Boyden on The Orenda, His Latest Giller-Nominated Novel [Электронный ресурс] :// Toronto Star, 17 Sept. 2013 Режим доступа:
http://www.thestar.com/entertainment/books/2013/09/17/joseph_boyden_on_the_orenda_his_latest_gillernominated_novel_interview.html.
 (accessed June 17, 2017).
148. Hammer L. *Hart Crane and Allen Tate: Janus-Faced Modernism / Langdon Hammer*. – Princeton: Princeton University Press, 1993. – xviii, 277 p.
149. Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. – New York: Simon and Schuster.
150. Inderjeet Parmar and Michael Cox (ed.), *Soft power and US Foreign Policy. Theoretical, historical and contemporary perspectives* (London/New York: Routledge, 2010).
151. Irwin J. *Hart Crane`s Poetry: «Appollinaire lived in Paris, I live in Cleveland, Ohio» / John Irwin*. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2011. – xiv, 424 p., ill.
152. Iverson, Peter, ed. "For Our Navajo People:" *Diné Letters, Speeches & Petitions 1900 – 1960*. University of New Mexico Press, 2002.

153. Javadi, A. & Javadi, M. (2008) National identity and globalization. A survey among undergraduate students in Islamabad and Gilanegharb cities (Iran). *Informacijos Mokslai*, p. 112-120. Retrieved from <http://www.zurnalai.vu.lt/informacijos-mokslai/article/viewFile/3379/2447>.
154. Joseph J. E. Identity and Language / J. E. Joseph // *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd ed., ed. by Keith Brown. – Vol. 5. Oxford : Elsevier, 2006. – P. 486–492.
155. Joseph Nye Jr and John D. Donahue (ed.), *Governance in a Globalizing World* (Washington: Brookings Institution Press, 2000).
156. Joseph Nye Jr, “Public Diplomacy and Soft Power”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616 (2008b).
157. Joseph Nye Jr, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (New York: Basic Books, 1990)
158. Joseph Nye Jr, *Soft power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004).
159. Joseph Nye Jr, *The Powers to Lead* (Oxford: Oxford University Press, 2008a).
160. Kawano, Kenji. *Warriors: Navajo Code Talkers*. Northland Publishing, 1990.
161. Kellough, R.D., & Kellough, N.G. (2008). *Teaching young adolescents: Methods and resources for middle grades teaching* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Merrill Prentice Hall.
162. Kent, Kate Peck. *Navajo Weaving: Three Centuries of Change*. School of American Research, 1985.
163. King, Haysn. “The Orenda” Faces Tough Criticism from First Nations Scholars” [Електронний ресурс] :// CBC News, 7 Mar.2014
Режим доступа: <http://www.cbc.ca/news/aboriginal/the-orenda-faces-tough-criticism-from-first-nations-scholar-1.2562786>. (accessed June 17, 2017).
164. Kocot Monika “The games with kitsch in the works of Sherman Alexie and Tomas King” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cambridgescholars.com/download/sample/61815>
165. Korzewski, M. (2005). O tolerancji w społeczeństwie i prawie holenderskim [About the Tolerance among Society and Dutch law]. – Krakow: Zakład Wydawniczy “NOMOS”.
166. Lair, M. *Redcoat Theater: Negotiating Identity in Occupied Philadelphia, 1777-1778* /Meredith Lair // William Pencak (ed)

- Pennsylvania's Revolution. – University Park: Pennsylvania State UP, 2010. – P. 192-210.
167. Larkin, E. What is a Loyalist? The American Revolution as Civil War / Edward Larkin // *Common-Place*. 2007. V. 8. № 1. Электронне джерело. Режим доступу: URL: <http://www.common-place.org/vol-08/no-01/larkin>. Загол. з екрану.
168. Larson C. *American Indian Fiction*. Albuquerque: Univ. of New Mexico Press, 1978.
169. Lauter, P. *From Walden Pond to Jurassic Park: Activism, Culture, and American Studies* / Paul Lauter. – Durham & L.: Duke Univ. Press, 2001. – 304 p.
170. Lauter, P. Introduction / Paul Lauter // *Heath Anthology of American Literature* / Ed. Paul Lauter. – Lexington, Mass.: D.C.Heath & Co, 1990. – P. XXXV – XLVIII.
171. Lauter, P. Preface / Paul Lauter // *Heath Anthology of American Literature* / Ed. P.Lauter. – 4th ed. – Boston-N.Y.: Houghton-Mifflin, 2002. – P.XXV-XLIII.
172. Lee, Lloyd L., ed. *Diné Perspectives: Revitalizing and Reclaiming Navajo Thought*.
173. Levine, L. *The Opening of the American Mind: Canons, Culture, and History* / Lawrence Levine. – Boston: Beacon Press, 1996. – 240 p.
174. Lewis R. *The poetry of Hart Crane. A Critical study* / Richard Lewis. – Princeton: Princeton University Press, 1967. – xiii, 426 p.
175. Mather, Christine. *Native America: Arts, Traditions, and Celebrations*. Clarkson Potter/Publishers, 1990.
176. Matthiessen, F.O. *American Renaissance: Art and Expression in the Age of Emerson and Whitman*/ F.O. Matthiessen // N.Y.: Oxford UP, 1941; rpr. 1969. – 720 p.
177. Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organization* (Glencoe: The Free Press, 1967), trans. by A. M. Henderson and Talcott Parsons.
178. McNulty D. *A Study of the Influence Affecting Hart Crane/ Dorothy McNaulty*. – Chicago: Loyola University Press, 1944. – 92 p.
179. Messmer, M. *Reading National American Historiography Internationally/ Marietta Messmer* // *Comparative Literature*. – № 52:3. – 2000. – P.193-213.
180. Millett, K. *Sexual Politics* / K. Millett. – Garden City, NY: Doubleday Press, 1970. – 397p.

181. Modiano, M. A new variety of English [Текст] / Marko Modiano // English Today. – 2001. – No 68. – pp. 13–16.
182. Modiano, M. Euro-Englishes [Текст] / Marko Modiano // Kachru, Braj B., Yamuna Kachru, Cecil L. Nelson, eds. The Handbook of World Englishes. (Blackwell Handbooks in Linguistics). – Oxford: Blackwell, 2009. – pp. 223–239.
183. Momaday, N.Scott. The House Made of Dawn :[novel] / N. Scott Momadey. – N.Y.: Harper&Row, 1968. – 212 p.
184. Morris, Irvin. From the Glittering World: A Navajo Story. University of Oklahoma Press, 1997.
185. Öktem, K. 2012. “Projecting Power: Non-Conventional Policy Actors in Turkey’s International Relations.” In Another Empire? A Decade of Turkey’s Foreign Policy Under the Justice and Development Party, edited by Kerem Öktem, Ayse Kadioglu, and Mehmet Karli, 86-87. Istanbul: Istanbul Bilgi Universitesi Yayinlari.
186. Philip Seib (ed.), Toward a New Public Diplomacy (New York: Palgrave MacMillan, 2009).
187. Renan, Ernst “Qu’est-ce qu’une nation?” In Nationalism. Ed. By John Hutchinson and Anthony D.Smith. – Oxford: Oxford University Press. – P.17-19.
188. Rex J. Ethnic Minorities in the Modern Nation State: Working Papers in the Theory of Multiculturalism and Political Integration. - N.Y.: Palgrave, 1996.
189. Richard C. Snyder, Burton Sapin, Valerie Hudson and H. W. Bruck, Foreign Policy Decision-Making, Revisited, New York, Palgrave Macmillan, 2003.
190. Richardson, Gladwell. Navajo Trader. University of Arizona Press, 1986.
191. Robert Dahl, “Power”, International Encyclopedia of the Social Sciences - Vol. 12 (New York: Collier-Macmillan, 1968).
192. Saint Katheri and Native American Catholics [Электронный ресурс] :// PBS. Religiln and Ethnic Newsweekly, Nov.15, 2015 Режим доступа:
<http://www.pbs.org/wnet/religionandethics/2015/11/13/november-13-2015-saint-kateri-and-native-american-catholics/27910/> (accessed Jan 15, 2018).

193. Silko, Leslie Marmon Gardens in the Dunes/Leslie Marmon Silko. - Scribner Paperback Fiction Published by Simon and Schuster, 1999. – 480 p.
194. Silko, Leslie Marmon. Almanac of the Dead :[novel] / Leslie Marmon Silko. – N.Y.: Simon and Schuster, 1991. – 763p.
195. Smith, A.D. (2004). History and National Destiny: Responses and Clarifications. Nations and Nationalism, 10 (1/2), p. 195-209. <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.2004.00163.x>
196. Smoke Signals. Dir. Chris Eyre. Miramax Films, 1998. / Smoke Signals. Dir. Chris Eyre. Miramax Films, 1998.
197. Spears M. Hart Crane / Monroe Spears. – Minnesota: University of Minnesota, 1965. – 48 p.
198. Stukalyn Yu.V. «Pervaia entsyklopedyia Dykoho Zapada – ot A do Z»: Yauza, Eksmo; Moskva; 2014. – S. 259.
199. Tapahnso, Luci. Sáanii Dahataal: The Women are Singing. Poems and Stories. University of Arizona Press, 1993.
200. Tapahnso, Luci. “For More than 100 Years, the U.S. Forced Navajo Students into Western Schools. The Damage is Still Felt Today.” Smithsonian Magazine, July 2016.
201. Tarik Oğuzlu, ”Soft power in Turkish foreign policy”, Australian Journal of International Affairs, Vol. 61, No. 1 (2007).
202. Tate A. Reactionary Essays on Poetry and Ideas / Allen Tate. – New York: Scribner`s, 1936. – xii p., 2 I., 3-240 p.
203. The Columbia Literary History of the United States. – N.Y.: Columbia Univ. Press, 1988. – 1263 p.
204. ТІКА, “Україна. Проекти та заходи”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tika.gov.tr/upload/2015/Prestij%20Eserler/Ukrayna-kitapcik.pdf> (дата звернення 30.06.2018).
205. ІКА, Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016, (accessed) 05.01.2018, <http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%20C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>
206. Vaschenko A.V. Frontyr / A.V. Vaschenko // Ystoriya lyteratury SSHa / [Red. kol. Ya.N. Zasurskyj, M.M. Koreneva, E.A. Stetsenko]. – М. : «Nasledye», 1999. – Том II : Lyteratura epokhy romantyzma / [Red. kol. 2-ho toma :A.M. Zverev, M.V. Tlostanova]. – S. 349–375.

207. Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmons (ed.), Handbook of International Relations (Los Angeles/London: SAGE, 2013),
208. Weyhing, Richard. Joseph Boyden. The Orenda // Studies in American Indian Literatures. – 2015. - Vol.27. No2 (Summer). – P.102-105.
209. Wheeler, Jordan. Brothers in Arms : [3 novellas] /. Jordan Wheeler – Winnipeg, Manitoba: Pemmican Publications, Inc.,1989. – 223p.
210. Woodard, Charles L. Ancestral Voice: Conversations with N. Scott Momaday.
Lincoln: University of Nebraska Press, 1989.